

Pregiudizis e dialog a Sarajevo

Il futur malsegir da Bosnia-Ercegovina

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ A 450 km dal Grischun en lingia directa entschaiva la Bosnia-Ercegovina (BE). 1995–2002 è la stada in protectorat da las Naziuns unidas (ONU) tenor la cunvegna da pasch da Dayton. Ils 15 da schaner 2003 ha l'Uniun europeica (UE) surpiglià lezza incumbensa. Co vai vinavant en lez pajais balcanic, limitrof da Croazia, Montenegro e Serbia, stadi central flaivel sur la Republica serba (RS, chapitala Banja Luka) e la Federaziun bosniaca croata (chapitala Sarajevo)? La BE (4,1 milions olmas) cumpiglia traus naziuns principalas che sa distinguon be entras la religiun; ils Bosniacs (43,5%) èn musulmans, ils Serbs (31,3%) ortodoxs ed ils Croats (17,4%) catolics. Per cuntascher ina conciliaziun e convivenza frigaivla tranter ils traus pievels, po in dialog interreligius be gidar. En lez senn è gist cumpari in rapport (1) da prof. Niko Ilic (Scola auta teologica, Sarajevo), represententant da la Baselgia catolica en il Cussegli interreligius da BE (CIBE). L'autur descriva l'emprim las consequenzas da la guerra (1992–1995). 250 000 – 280 000 umans èn vegnids mazzads u èn svanids, 2 680 000 èn vegnids stgatschads u translocads, (...) var 20 000 femnas èn vegnidas violadas (...). Las consequenzas moralas da la guerra vegn ins a sentir decennis a la lunga (...). Las feridas spiertalas far bler pli mal ch'ils donns materials e na guareschan tgunsch. L'orcan da nauschadad e violenza ha stgatschà las valurs culturalas e moralas ord bleras olmas (...). Las cuminanzas religiusas n'hant betg adina agì en moda irreproschabla durant il conflict armà (...). L'influenza e la participaziun dals represententants da bleras cuminanzas durant lez onns impedeschan in vair dialog» (p. 256).

L'islam suenter la guerra

Ilic: «L'influenza culturala da l'Austria-Ungaria ha sviluppà varsauquants elements europeics en l'islam da Bosnia, (...) numnadament l'etica generala, la prioritad dals dretgs umans, las libertads civilas e la democrazia. Perquai n'era' atgnamain betg fundamentalist enfin a la guerra dals onns novanta (...). Lur han influenzas radicalas estras empruvà da metter fin a lezza situazion (...). Anc adina èn blers chaus plain odi (...). Manaders politics musulmans, sco er auters represententants da la cuminanza d'islam en BE, han condemnà ils atten-tats dals 11 da settember 2001 en New York e Washington. Da l'altra vart sensiv'ins ina tscherta approvaziun sin via e tar la populaziun» (pp. 257–259). L'autur suasta ritga ils impediments emoziunals sin la via dal dialog: «La guerra ha blessà ils sentiments religius da la glieud uschè profundamain che blers tegnan in dialog tranter cristians e musulmans per uschè nunpussaivel sco in'allianza tranter fieri ed aua (...). D'ina vart chape-

La Bosnia-Ercegovina cumpiglia traus naziuns principalas che sa distinguon be entras la religiun; ils Bosniacs èn musulmans, ils Serbs ortodoxs ed ils Croats catolics.

ferendum da chalandamars 1992. 1 997 644 persunas han vuschà, 1 992 179 cedels eran valaivels, 1 986 202 (99,7%) han detg 'gea' e 5977 'na', cun ina participaziun da 63,4%. Musulmans e Croats han vuschà massivamain per l'indipendenza, ma bunamain l'entira cuminanza serba ha refusà da far part dal referendum (...). Ils 7 d'avrigl ha la proclamà la RS (...). Ella ha elegi in agen parlament cun residenza a Banja Luka (...). Ils var 200 000 partisans armads serbs da Bosnia, cun l'agid da var 100 000 umens da l'antepriura armada jugoslava, han empruvà da conquistar in intschess uschè vast che pissaivel, terrorisond e scurrentond las populaziuns croatas e musulmanas (...). Fin a la fin d'avust han els conquistà strusch 70% da la BE. Buna-main 1,7 milliun persunas han stuì bandunar lur domicil» (2). Pir l'intervenziun da l'aviazion militara da l'Organisaziun dal patg da l'Atlantic nord 1995 ha possibilità a las truppas bosniacas da liberar ina part da l'intschess occupà dals Serbs e suttascriver la cunvegna da Dayton. Oz, passa set onns suenter dati pauca prontadad da convivenza en la Republica serba envers glieud d'autra cardientscha.

Intoleranza e manzegnas

Quai han ins vesì a Banja Luka ils 7 da matg 2001, cur che la cuminanza musulmana ha vuli tschentiar il crap da fundament da la moschea che dueva remplazzar l'antepriura, destruida 1993 d'ina explosiun: «Passa milli naziunalists serbs han impidi la ceremonia cun violenza; almain trenta umans èn vegnids bles-sads, deschnov autobus e vehichels da polizia incendiads. Var 250 Bosniacs, represententants da l'ONU e giasts diplomatics d'onur han stuì tschertgar refugi en la scola reala da la cuminanza musulmana (...). Dus dis avant, a Trebinje (Ercegovina) han Serbs canarus impediti medemamain da tschentiar il crap da fundament da la moschea che dueva remplazzar l'antepriura medemamain destruida (...). La damaun dals 7 da matg en il center da Banja Luka han ins reparti fegls sgulants cun il text suendant: 'Frars serbs, oz duain las rotschas musulmanas ed ils criminals da l'Austria-Ungaria attatgar nossa citad per pruar puspe da derasar il sem da l'islam. Vegni pia a las endisch sin il plaun, nua che la moschea stava, e palesai vossa ravigia cun vossa preschientzschal'» (3) Protestà en-contrer lezs acts d'intoleranza ha t. a. il minister rumen da l'exterior, pia in reprezentant d'in pajais da tradiziun ortodoxa, sco president en uffizi da l'Organisaziun per la segrezzza e cooperaziun en l'Europa. Er en 2002 ha sa mussà ch'il naziunalism dominescha anc adina a Banja Luka, cur che la regenza da la RS ha publitgà in rapport davart fatgs da fanadur 1995. Lezza giada n'hant truppas ollandaisas betg pudi proteger l'enclava da Srebrenica, en sasezza ga-

rantida da l'ONU, encunter la soldatesca serba che ha lura mazzà var otgmill Bosniacs, per gronda part civilists. La flaivezza dal battagliun da protecziun ha chaschunà lungas discussiuns en l'Pajais bass, stimulond schizunt da scriver e represchentiar in drama teatral davart Srebrenica. Il rapport da Banja Luka perencunter menziuna be «2000 unfrendas, 'var 1800 en cumbats', e var 100 'morts da spussada', entant che las cifras da la Crusch cotschna internaziunala e d'autras organisaziuns sajan 'inventadas'. Il rapport cintunescha las manzegnas da quel naziunalism che defendà fin ad oz ils mazzamenti da civilists e quels ch'als han perpetrads» (4), Uschè statti en la RS.

Il problem ha num Serbia

La cunvegna da Dayton na garantescha tuttina betg l'avegnir da BE. Ella ha francà la separaziun da la RS, nua ch'il democrats èn bler memia flainevels en confrunt cun ils naziunalists. Il problem principal, a la fin finala, deriva da la Serbia limitrofa (strusch 12 millions olmas) ch'insista sin il return da Kosovo en ses ravugl. Da quai na vulan ils Cosovars savair nagut. Ma in Kosovo independent suenter in referendum d'autodeterminaziun rinforzass la posiziun da quels Serbs che pretendan ina votaziun analoga er en la RS, per la separar tuttafatg da BE. A Belgrad fan ins stim che la RS è territorialmain e spiertalmain zavrada dal rest da BE. Dacurt ha l'emprim minister da Serbia declarà ch'el veglia pretender ina revisiun dal patg da Dayton en cas ch'il Kosovo vegniss independent. Lez patg garantescha ils cunfins da BE. Uschè ditg ch'ins als metta tuttina en dumonda, na pon ins promover e francar la convivenza tranter las traus naziuns, tant pli ch'er ils rapports tranter Bosniacs e Croats èn tut autre ch'exemplars. Quai è ina gronda sfida per l'UE che vul gidar la BE e ses vischins vers ina adesiun a lunga vista, sco era per las persunas responsablas aifer las baselgias e corporaziuns religiusas che vulan stgaffir chapientzsch e concordia tranter catolics, musulmans ed ortodoxs.

1) Niko Ilic, *Der Bosnienkrieg und seine Folgen für den interreligiösen Dialog*, en: «Ost-West. Europäische Perspektiven» 2002/4 (ISSN 1439-2089), pp. 254–265. Adressa: Matthias-Gruenwald-Verlag, Max-Hufschmid-Straße 4a, D-55130 Magonza. Fax 0049 6131 928626. Posta electronica: ail@gruenwaldverlag.de

2) Ernest Weibel, *Histoire et géopolitique des Balkans de 1800 à nos jours*. Paris (Ellipses Marketing, ISBN 2-7298-0907-4) 2002, pp. 571–572.

3) Randale um Moscheen, en: «G2W. Glaube in der 2. Welt» 2001/6, p. 4. Adressa: Postfach 9329, 8036 Turitg. Fax 043 322 22 40. Adressa electronica: g2w.sui@bluewin.ch

4) «Nur» 2000 Opfer? Auschwitz-Lüge auf serbisch, en: «Bedrohte Völker», 5/2002, p. 10. Adressa: Postfach 2024, D-37010 Göttingen. Fax 0049 551 580 28. Posta electronica: info@gfbv.de